

Helge Søgård: Haandværkerlavene i Aarhus under Enevælden.

En socialhistorisk Studie. (1940).

Historisk Tidsskrift, Bind 10. række, 6 (1942)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/hto/hto_10rk_0006-PDF/hto_10rk_0006_96185.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=96185>

pdf genereret den : 28/5-2008

Man kunde indvende, at selve den kulturhistoriske Beskrivelse sættes i Baggrunden, bl. a. fordi Forf. kun bygger paa Arkiv-Kilder og ikke bruger Museums-Kilder, og ogsaa fordi han formentlig kunde have faaet mere kulturhistorisk Stof ved intensivere Benyttelse af Kirkebøgerne, hvis Kildeværdi han ikke synes at sætte højt. Over for saadanne Indvendinger maa dog tages i Betragtning, at et Sted maa Grænsen sættes, og Forf. har selv beskedent givet sin Bog Undertitlen »Studier over etc.«. Ved sine Redegørelser og Resultater har han retfærdiggjort den Begrænsning, som han har foretaget, tvunget af Stoffet. Om Begrænsningen saa muligvis burde have været foretaget efter andre Linier end det strengt lokale, er det formentlig ufrugtbart at diskutere.

Sigurd Jensen.

Helge Søgaard: Haandværkerlavene i Aarhus under Enevælden. En socialhistorisk Studie. (1940).

Den afhandling, som museumsinspektør, cand. mag. Helge Søgaard i efteraaret 1940 forsvarede for den filosofiske doktorgrad ved Aarhus Universitet, har sat sig som opgave at undersøge de aarhusianske mester- og svendelavs udvikling og lavsmestres, svendes og læredrenge forhold i perioden fra den afgørende forordning om lavene af 23. dec. 1681 til lavstidens ophør, væsentligt paa grundlag af de paagældende lavs efterladte arkiver i Den gamle By i Aarhus og Landsarkivet i Viborg.

Man kunde mod dette arbejdes egnethed som emne for en disputats indvende, at det har en lokalhistorisk karakter. Hertil maa dog siges, at det har sin meget store værdi for kendskabet til det danske samfunds historie i almindelighed at faa en enkelt jævnstor provinskøbstads lavsvæsen gennem et længere tidsrum alsidigt belyst paa grundlag af selvstændige kildestudier. Saa længe der kun eksisterer skildringer af enkelte danske lav eller enkelte sider af lavenes historie, kan den opgave at skildre den samlede danske eller blot en større landsdels lavsudvikling i enevældens tid først løses efter omfattende og langvarige arkivstudier. Det maa da anses for berettiget til en begyndelse at tage en enkelt vigtigere provinsbys lavsforhold op til samlet videnskabelig behandling, saaledes som dr. Søgaard som den første for Danmarks vedkommende har gjort. Adskillige træk i aarhusiansk lavsudvikling er utvivlsomt præget af byens særlige geografiske og historiske forudsætninger, men om en stor del tør det med grund antages, at de har gyldighed for større grupper af danske

provinskøbstæder eller for det overvejende flertal af disse. Forf. har stadig, saa vidt det til hans raadighed staaende materiale tillod det, søgt at foretage en sammenligning mellem den aarhusianske og den almindanske udvikling, som paa en række punkter bekræfter dette — hvormed ikke skal være sagt, at han altid med lige stort held har evnet at drage skellet mellem det særegne og det mere almene.

Baade formelt og reelt lider bogen af en del for begynderarbejder karakteristiske mangler. Sproget er flere steder kejtet og upræcist og som helhed lidet prægnant, og forfatteren viser sig i meget ringe grad i besiddelse af evnen til at give fortidens livsformer anskuelighed og fylde. Selv blandt fagfolk vil faa eller ingen anse hans bog for fornøjelseslæsning. Hertil kommer, at argumentationen undertiden er præget af uklarhed, at der flere steder savnes henvisninger til tidligere omtalte forhold eller til benyttet kildemateriale, og at registret, som i en anden form til dels kunde have hjulpet paa manglen af den første art henvisninger, kun yder læseren en højst kummerlig hjælp, idet det indskrænker sig til en fortegnelse over de i bogen omtalte lav og broderskaber, ordnede efter byer. Et virkeligt sag- og personregister fattes.

Det er imidlertid en kendsgerning, at dr. Søgaards bog trods de ikke faa og ikke ubetydelige mangler paa en række felter yder historikeren værdifuld ny viden.

Mindst gælder dette det lille indledningsafsnit om enevældens almindelige holdning over for lavene. Naar han stiller »den nye Statsraison, som maatte udslette alle Spor af gammelt Selvstyre og uniformere Samfundets Maskineri«, samtidigt med, at »Enevældens sociale Tanker langtfra udelukkede en Klassesdeling og deraf flydende Privilegier«, i modsætning til merkantilismen, der »stillede ganske andre Fordringer«, er det et vidnesbyrd om, at han ikke har sat sig ind i de nyere forskninger — af Heckscher, Meinecke o. a. — over henholdsvis merkantilismens og statsræsonens væsen. Nogen almeneuropæisk baggrund for Aarhuslavens historie indleder han sig ikke paa at skitsere, saa lidt som han giver et sammenfattende rids af den danske enevældige regerings almindelige lavspolitik, hvad der i flere henseender vilde have været nyttigt.

Værdifuldere er redegørelsen for »Fagenes indbyrdes Afgrænsning«, som bl. a. bygger paa teknologisk-arkæologiske undersøgelser, og som yder en god vejledning for dansk lavshistorie i almindelighed. Paa visse punkter kan der ganske vist rejses indvendinger. Forf. paaviser t. ex. at et paa skomagersegl 1476—ca. 1750

forekommende redskab, hvis navn »Bielmesser« det er hans for-tjeneste at have fremdraget, ikke, som Lauritz Pedersen mente, var et i garveriet anvendt skraberedskab, men et skærende sko-og sadelmagerværktøj (s. 15 ff.). Hans beskrivelse af de to biel-messertyper er imidlertid ikke tilfredsstillende. Og naar han i anledning af redskabets forsvinden fra seglene og (formentlig) skomagerhaandværket (i sadelmageriet anvendes det stadig) ved midten af 18. aarhundrede bemærker: »Nogen afgørende Grund vil næppe kunne paavises« (s. 17), er man utilbøjelig til at lade sig afspise med dette dictum (som han for resten, med tvivlsom ret, udslynger ogsaa i andre tilfælde). Et i aarhundreder inden for et haandværk saa fremtrædende og stærkt anvendt redskab kan dog vel ikke gaa af brug uden en afgørende aarsag — om den nu skal søges i ændrede fodtøjstyper (de store støvlekravers forsvinden?) eller i andre forhold.

I redegørelsen for mesterlavenes retsforhold hævder forf., aabenbart med rette, at de ældre lav, som Aarhus magistrat stad-fæstede, og de ny, som den oprettede i den første menneskealder efter de 1682—85 af kancelliet udfærdigede artikler for de køben-havnske lav og med henvisning til disse som normgivende, var formelt ulovlige, eftersom forordningen af 23. dec. 1681 forbeholdt kongen retten til at resolve om de lav, som i fremtiden skulde staa under visse lavsartikler¹. Regeringen ses imidlertid ikke at have gjort indsigelse mod dem, og 1724 anerkendte den selv sned-kerlavet, 1754 stiftamtmand Levetzau skræderlavet i Aarhus som retsgyldigt. Da regeringen 1740 ff. ved trusel om at lægge dem under lavene i Odense tvang de fynske smaabylav til at søge kgl. bevilling, søgte og fik rebslagerne og drejerne i Aarhus 1748 og 1752 en saadan. Men de øvrige Aarhuslavs retsstilling ændredes ikke, skønt magistraten 1754 betegnede de af den selv før og efter 1681 oprettede lav som lav uden egentlig lavsrettighed. Regeringen vedblev lige til lavstidens slutning at se gennem fingre med de fleste Aarhuslavs mindre solide retsgrundlag, uden tvivl i første linie, fordi dens reformatoriske iver paa lavsvæsenets omraade udelukkende gjaldt hovedstadens lav. Aarhuslavene fik — som andre provinslav — lov til at leve deres eget liv paa grundlag af 1680'ernes lovgivning, uden indflydelse af det for de københavnske lav saa betydningsfulde reskript af 10. april 1761 og den endnu betydningsfuldere forordning af 21. marts 1800, som først 1832 udstraktes til provinsbyerne.

Forf. aftrykker (s. 39 f.) magistratens autorisering af det aar-husianske bødkerlav af 26. marts 1726, hvori der findes en trusel

¹ Jvf. C. Nyrop: Den danske Enevoldsmagt og Lavene, 1909, 122.

om at ophæve lavet, hvis der rejstes klager over dets »Arbeides Dygtighed eller ubillig Betaling derfor«. En tilsvarende trusel findes ikke i de tidligere privilegier for hattemagerne (1698), drejerne (1706) og slagterne (1719). »Efter al Sandsynlighed«, mener forf., beror dette »paa en tilfældig Uagtsomhed«. Det er i saa tilfælde mærkeligt, at uagtsomheden gentages tre gange. Mon det ikke var en rimeligere forklaring at henvise til, at apoteker Bernt Holmsted, der som raadmand (fra 1723) har været med til at underskrive 1726-privilegiet, men ikke de tre ældre privilegier, i 1728 skrev en erklæring, som efter skarpe angreb paa lavene drog den slutning, at det vilde være bedre, om de ophævedes, hvis forholdene ikke bedredes (s. 51)? Der har altsaa i 1720'erne været en lavsfjendtlig strømning fremme i magistraten, for hvilken Holmsted stod som repræsentant. Dr. Søgaard burde i højere grad, end han har gjort, have fremdraget vidnesbyrdene om magistratens indstilling over for lavene til forskellige tider. Det kan i denne forbindelse bemærkes, at naar han (s. 51) hævder for hele perioden, at det bør »understreges som betegnende, at Ringeagt over for Haandværkerne var almindelig«, har han som kilde kun Holmsteds erklæring at henvise til.

S. 44 opkastes det spørgsmaal, hvorfor Aarhus snedkerlav 1724 henvendte sig til regeringen, ikke magistraten for at faa behøvlingsret. Forf. søger forklaringen i, at alle tidligere bevillinger paa behøvlingsret var kongelige, men nævner ikke den naturlige aarsag hertil. Et lavs mangel paa behøvlingsret medførte, at de derfra udlærte svende ikke i København og i slesvig-holstenske og tyske lav anerkendtes som saadanne, men maatte arbejde som forbundtere. En ret, som anerkendtes af hovedstadens, hertugdømmernes og udlandets lav, kunde kun landets regering, ikke en provinsmagistrat tildele.

Var de fleste aarhusianske mesterlavs retsstilling omtvistelig, saa stod svendelavene, broderskaberne, i endnu højere grad uden for lands lov og ret. Dr. Søgaard har i et af de bedste kapitler i sin bog vist, hvorledes de aarhusianske broderskaber, med tilknytning til ældre traditioner, udviklede sig paa grundlag af lavsartiklernes bestemmelse om, at laden med »tidepengene«, svendenes hjælpekasse, skulde forvaltes af oldemanden og 1—2 svenderepræsentanter. Hovedkilderne til vor viden om disse broderskaber er bevarede artikler for snedkersvendene fra 1724 eller 1725 og 1857, drejersvendenes artikler fra 1752 og rebslagernes fra 1820 og 1844 samt nogle protokolindførsler og skrivelser, som belyser forholdet mellem mestre og svende og svendene indbyrdes, bl. a. deres stræben efter at lukke ikke-zünftige og gifte svende

ude fra arbejdet. Zünften, de fra Tyskland stammende regler for broderskabets organisation og funktioner, behandling af vandrede svende m. m. og ceremonierne ved optagelsen i svendeklassen (for snedkernes vedkommende især behøvlingen, for andre især de til »velkomsten« knyttede skikke), blev, helt uden om regeringens lovgivning, i svendenes egne øjne det afgørende kendetækningsmærke paa et fuldgældigt lav. Københavnske og tyske lav anerkendte ikke svende, som var udlærte hos en ikke-zünftig mester. Da samtidig erhvervelsen af zünften gav de dermed udstyrede mestre en monopolstilling, søgte og fik flere Aarhuslav anerkendelse af behøvlingsret, »skænkrettighed« og almindelig zünftighed (snedkerne 1724, drejerne 1752, murerne 1787, 1793, 1830, rebslagerne 1819, 1830, 1843) ved henvendelse til regeringen, slesvig-holstenske og tyske lav og lav i København. Regeringen forbød ved forordningen af 21. marts 1800 de »udlandske Laugs-Fordomme, Vedtægter eller Skikke«, men forbudet betød lidet eller intet, i alt fald i Aarhus. Saa længe der nærmest var svendemangel, kunde broderskaberne vedblive at hævde sig i deres fulde glans. Det er først ind i 19. aarhundrede, at de mere og mere indskrænker sig til at fungere som hjælpe- og sygekasser.

Ved de ældste kendte broderskabsartikler fra Aarhus, snedkernes fra 1724—25, affattede paa tysk, opkaster forf. spørgsmaalet om forholdet mellem dem og de ligeledes tyske vedtægter fra Helsingør 1603 og København ca. 1720¹. Han er i tvivl om, hvorvidt han skal antage mundtlig traditionsformidling eller skriftlige mellemlid, eventuelt sønderjyske eller holstenske. Det føles som en mangel ved hans bog, at han ikke har foretaget en mere indgaaende undersøgelse paa dette punkt og anstillet en sammenligning mellem de foreliggende vidnesbyrd om zünften i Danmark og den tyske zünftudvikling, som, formidlet gennem de tyske farende svende, danner dens baggrund. Der tiltrænges en tilbundsgaaende fremstilling af de danske broderskaber og deres fremmede forudsætninger.

I sin redegørelse for den udviklingslinie, som spores i de bevarede svendeartikler, bemærker forf. bl. a., at det i rebslagerartiklerne af 1820 forudsættes, »at de indkomne Tidepenge vil blive brugt til Understøttelse for de vandrede Svende, og paa denne Tid tolereres en saadan Udgift af Øvrigheden, medens den i det 18. Aarhundrede endog forbød at laane dem mod Pant, som Begivenheden i Snedkernes Broderskab 1793 viser det« (s. 89, jvf. s. 74). Det maa hertil bemærkes, at der er en væsentlig forskel

¹ Lauritz Petersen: Haandværkerskik i helsingørske Lav, 1918, 103—08; C. Nyrop: Haandværkerskik i Danmark, 1903, 14—15.

mellem at yde færende svende laan mod pant og understøttelse af hjælpekassen, og at det sidste synes at have været en gennem 18. aarhundrede staaende og anerkendt skik (jvf. snedkersvendenes artikler af 1724—25, s. 66).

S. 100 omtales som en »mærkelighed«, at Aarhusmurerlavet 1787 indgik en forening med lavene i Dresden og Berlin uden at henvende sig til lavet i København. Forf. maa have glemt, at drejerlavet i Aarhus, da det forgæves havde ansøgt sin københavnske kollega om »Skienck Rettighed«, 1752 søgte og erhvervede denne af lavet i Altona (s. 79). Naar provinslavene skulde opnaa fuld anerkendelse af de københavnske, var vejen om ad de tyske (og holstenske) lav, der stod som førende paa zünftens omraade, aabenbart den almindelige.

Zünftens regler og skikke var foreteelser inden for lavsverdenen, som faldt uden for regeringens lovgivning (behøvlingen blev dog ved reskript af 1749 gjort almindelig, men forbødes ved forordningen af 1821). Det samme gjaldt de forskellige af lav og broderskaber ejede sager — signeter, lader, fattigbøsser, skilte, faner, »velkomster«, skafferstokke m. m. — som dr. Søgaard vier et afsnit, hvis største part stærkt minder om en museumskatalog, men som har sin berettigelse ved at fuldstændiggøre det gennem skriftlige kilder vundne billede af det aarhusianske lavsvæsen. Ligheden mellem Aarhuslavenes forraad af lavssager og disses karakter og sagerne fra andre danske provinslav er i øvrigt saa stor, at forf. aabenbart har ret i den slutning, at ogsaa de traditioner, der laa til grund for dem, ikke har adskilt sig fra dem, som fandtes andet steds. Rigest er broderskabernes efterladenskaber, og her gik atter rebslagere, skomagere og snedkere i spidsen som dem, der havde det stærkest udviklede ceremonivæsen. Det kostbareste klenodie »velkomsten« behængtes almindeligt med sølvskilte eller -mønter, og det blev med tiden en pligt for den udlærte svend at yde sit skilt eller sin mønt. Forf. ser heri et udslag af tendensen til at fordyre adgangen til at blive svend. Den har maaske spillet med ind. Men naar han vil finde samme tendens i kravet om, at udlærlingene hver betænkte skafferstokken med et silkebaand, synes hans trang til at finde »økonomiske« forklaringer at gaa over strengen.

I særlige afsnit skildres lavenes embedsmænd og indtægter — de sidste væsentlig paa grund af rebslagerlavets regnskaber 1759—1911, de eneste bevarede — adgangen til lavene — herunder bestræbelserne for at hindre konkurrence fra militære haandværkeres side og lavsmestrenes modstand mod markederne — og deres funktion som ligselskaber. Karakteristisk for Aarhuslavene,

som for lavene andre steder, er det, at der, naar undtages de for export arbejdende handskemagere, ikke er spor af nogen kooperativ optræden, hvad produktion eller afsætning angaar. Hver mester passede sin geschæft.

Bogens sidste kapitler gennemgaar læredrengenes, svendenes og mestrenes særlige forhold, herunder fødested og herkomst, drengenes antal i de forskellige fag, læretid og kontraktvilkkaar, reglerne om svende- og mesterstykker, svendenes vandringer, antallet af mestre til forskellige tider inden for de enkelte fag, udgifterne ved at blive mester, frimestrene (der spiller en forsvindende rolle i Aarhus) m. m. Det i de bevarede protokoller (bl. a. de efter stiftamtets ordre 1823 i hvert lav førte fortegnelser over svendene) foreliggende materiale er flittigt udnyttet og til dels bearbejdet i form af statistiske tabeller. Et hovedformaal har været at undersøge, i hvilket omfang Aarhuslavene fik tilgang ude fra: fra landsognene, andre købstæder i Danmark og udlandet.

Mod de ved tabellernes opstilling fulgte principer kan der rettes flere indvendinger. Den mest afgørende er den, at der i tabellerne over svendes og mestres fødesteder ved siden af navnene paa en række byer (anført i varierende rækkefølge) og lande optræder følgende sammenfattende rubriker, der ofte omfatter et betydeligt antal personer: »Andre Steder i Kongeriget« (d. v. s. baade byer og landsogne), »Kongeriget, andre Byer«, »Kongeriget, Land«, »Andre Købstæder i Danmark« og »Landdistrikter i Danmark«; i visse tabeller er endvidere alle byer med undtagelse af Aarhus samlet i rubriken »Danske Købstæder«. Det umuliggøres herved ved de omfattende tabeller over skomagervende 1823—63 og 1816—61 at vinde en nøjagtig oversigt over, hvor mange, som stammer fra landsogne og hvor mange fra købstæder, og for alle tabellers vedkommende at faa fuld klarhed over, hvorledes talforholdet er mellem dem, som stammer fra landsbyer eller købstæder i Aarhus nærhed, og dem, hvis fødested laa længere borte. Dette er, først og fremmest for landsognenes vedkommende, meget væsentlige mangler, som betager de paagældende tabeller en stor del af deres værdi.

Selve materialet vanskeliggør det ogsaa at vinde et tilfredsstillende billede af haandværksbefolkningens sammensætning gennem tiderne. Mestrenes fødesteder kan kun oplyses til 1820 (paa grundlag af borgerskabsbogen), svendenes først efter 1824 (for skomagernes vedkommende dog fra 1816), medens de bevarede lærlingekontrakter er saa sparsomme med fødestedsangivelser, at paalidelige statistiker i regelen ikke kan bygges paa dem. Borgerskabsprotokollens oplysninger er for perioden 1681—1820 af

forf. bearbejdet i tabelform (s. 211 ff.). Det ses heraf, at Aarhusmestrene i denne periode har haft en betydelig, omend fra tid til tid varierende, tilgang fra andre danske provinskøbstæder og landsogne (man faar derimod ikke at vide: fra hvilke byer og sogne) samt nogen tilgang fra Tyskland—Schweiz, København, Sønderjylland, Sverige, Holsten og Norge—Island (aftagende i den opstillede rækkefølge). Tilgangen ude fra varierer fra fag til fag; stærkest lokalt prægede er bødker- og rebslagerlavene, omend i mindre grad end de ikke lavsorganiserede tømrere og malere. Selvom lavenes livsdygtighed er stærkt bestemt af medlemstallet, er forf. aabenbart berettiget til at drage den slutning, »at der er en stor Sandsynlighed for, at Lavene i deres Opvækst og videre Skæbne begunstiges, naar de samler deres Mestre og Svende fra et saa vidt Opland som hele Nordeuropa, og at de er desto betydeligere, jo mindre lokalt præget deres Mesterkreds er« (s. 227, jvf. s. 215).

Hvad angaar tilgangen fra landsognene, mener dr. Søgaard, at hans skildring af lærlinges og svendes forhold »bekræfter og uddyber« prof. Albert Olsens anskuelse om stavnsbaandets hemmende indflydelse paa denne tilgang (s. 207). At det i almindelighed har haft en saadan indflydelse, kan næppe betvivles, men den har, som Olsen viser, ikke gjort sig lige stærkt gældende overalt. Saaledes spores der t. ex. efter 1733 ikke nedgang i antallet af jyske landboer, indvandrede til København (*Acta Jutlandica* IV, 1932, 55). Og naar Olsen paa grundlag af Aarhus skræderlavs protokol angiver, at der 1714—33 kom 107 drenge i lære hos lavets mestre, deraf 33 fra landet, 1734—52 92, deraf 48 fra landet og 1764—83 67; deraf 39 fra landet, retfærdiggør disse tal ikke hans slutning: »altsaa efter Stavnsbaandets Indførelse en konstant Tilbagegang i Antallet af indskrevne Bondedrenge« (*Scandia* VI, 1933, 70). Dr. Søgaards oplysninger om antallet af aarhusianske lærlinge fra landsogne igennem 18. aarhundrede er i de fleste tilfælde saa vage, at der vanskeligt lader sig drage bestemte slutninger, og hans svendestatistikker fra 19. aarh., som viser en meget stor landlig tilgang til en række fag, ligger saa sent (1849—61), at andre faktorer end stavnsbaandets ophævelse gør sig gældende (jvf. s. 167—78). I borgerskabsprotokollen spores der ganske vist, især 1751—90, nedgang i tallet paa landsbyfødte Aarhusmestre (s. 217). Det er imidlertid usikkert, i hvilket omfang denne nedgang skyldes henholdsvis stavnsbaandets virkninger, skiftende økonomiske konjunkturer og mestrenes stræben efter at begrænse adgangen til lavene (en stræben, som dr. Søgaards bog giver flere eksempler paa, og som maatte blive des effektivere, jo fastere

lavene med tiden kom til at sidde i sadelen). Det kan i denne forbindelse anføres, at ogsaa tallet paa indfødte Aarhusmestre i samme periode viser svagt nedadgaaende tendens. Man stiller sig ogsaa skeptisk, naar forf. i Stigningen fra 9, 7, 10 nytilkomne landsbyfødte mestre i tiaarene 1761—80 til 17 i tiaaret 1791—1800 udelukkende ser en følge af stavnsbaandets ophævelse, da samtidig tallene for mestre fra Aarhus, andre danske købstæder og Tyskland—Schweiz viser stærk stigning i det nævnte tiaar. 1800—20 synker derpaa tallet paa mestre fra landet til et lavpunkt (8 + 5) for hele perioden 1681—1820. Krigen 1807—14! siger dr. Søgaard. Men samtidig stiger det samlede mestertal voldsomt; der var altsaa aabenbart i det meste af dette tyveaar gode konjunkturer for haandværket, egnede til at lokke ogsaa landboer til dette.

Adskillige andre af de fortolkninger, som ledsager bogens statistiske opstillinger, giver større eller mindre anledning til kritik. Men lad dette være nok.

Doktor-disputatsen om Aarhuslavene er ikke et fejlfrit mesterstykke. Men den er, trods alle ufuldkommenheder, et arbejde af en alvorligt og selvstændigt arbejdende ung forsker, og den bringer en række resultater, som ingen, der fremtidig vil beskæftige sig med dansk lavshistorie, kan komme uden om.

C. O. Bøggild Andersen.

Sven Dahl: Torna och Bara. Studier i Skånes Bebyggelse- og Näringsgeografi före 1860. (Meddelanden från Lunds Universitetets geografiska Institution, Avhandlingar VI) (Lund 1942).

I Sverige har Kulturgeograferne i stigende Udstrækning taget historiske Problemer op til Drøftelse. Ikke mindst Skaanes Historie har nydt godt heraf. Siden Åke Campbells Bog »Skånska bygder under förra hälften av 1700-talet« kom i 1928, er der fremkommet en lang Række mindre Afhandlinger om Skaanes Historie og Kulturgeografi. Foruden Campbell har især G. Nordholm og Sven Dahl medvirket hertil. Denne sidste har nu givet et nyt, stort Bidrag til disse Studier.

Dahl har i dette Arbejde sat sig den Opgave at undersøge de vigtigste kulturgeografiske Spørgsmaal i 2 skaanske Herreder i ældre Tid. De to Herreder, hvormed Undersøgelsen koncentrerer sig, er Torna og Bara Herreder, beliggende i Vestskaane og strækkende sig fra Øresundskysten — omtrent paa Højde med København — ind i Landet. Øst for de to Herreder ligger Färs Herred, hvoraf 3 Sogne er medinddraget. Hvis Forfatteren havde be-